Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Προς μια βιώσιμη στρατηγική της ΕΕ για τις φυτικές πρωτεΐνες και τα φυτικά έλαια»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2023/C 75/13)

Εισηγητής: ο κ. **Lutz RIBBE**

Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	20.1.2022
Νομική βάση	Άρθρο 52 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας
Αρμόδιο τμήμα	Γεωργία, αγροτική ανάπτυξη, περιβάλλον
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	5.10.2022
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	27.10.2022
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	573
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	158/2/3

1. **Συμπεράσματα και συστάσεις**

1.1. Η κτηνοτροφία στην ΕΕ (προϊόντα κρέατος, γαλακτοκομικά προϊόντα, αβγά) αποτελεί μεν σημαντικό κομμάτι του αγροτικού τομέα, ωστόσο, τα τελευταία χρόνια αποτελεί όλο και περισσότερο αντικείμενο δημόσιας συζήτησης, μεταξύ άλλων λόγω των περιφερειακών και των παγκόσμιων επιπτώσεων της εντατικής κτηνοτροφίας στο περιβάλλον, αλλά και επειδή ο τομέας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις εισαγωγές ζωοτροφών. Η εξάρτηση αυτή εγείρει ανησυχίες σχετικά με την ασφάλεια των ζωοτροφών και των τροφίμων της ΕΕ. Ειδικότερα, η εξάρτηση από εισαγωγές φυτών με υψηλή περιεκτικότητα σε πρωτεΐνες είναι υψηλή (75 %).

1.2. Πέραν της έμμεσης χρήσης αρόσιμης γης εκτός της ΕΕ, ο κτηνοτροφικός τομέας καταλαμβάνει επίσης μεγάλο μέρος αρόσιμης γης εντός της ΕΕ. Περίπου το 50 % της συγκομιδής προορίζεται για την παραγωγή ζωικών προϊόντων, ενώ λιγότερο από 20 % χρησιμοποιείται άμεσα για ανθρώπινη φυτοφαγική διατροφή.

1.3. Εδώ και χρόνια συζητείται η θέσπιση μιας ευρωπαϊκής στρατηγικής για τις πρωτεΐνες, αλλά μέχρι στιγμής έχει σημειωθεί ελάχιστη πρόοδος όσον αφορά την ανάπτυξη της καλλιέργειας πρωτεϊνούχων φυτών στην Ευρώπη. Με την παρούσα γνωμοδότηση, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) επιθυμεί να παράσχει καθοδήγηση σχετικά με τις πρόσθετες πτυχές που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη.

1.4. Πρέπει εκ των προτέρων να γίνουν οι εξής δύο διαπιστώσεις: πρώτον, η έλλειψη εφοδιασμού με πρωτεΐνες στην ΕΕ δεν αφορά σε μεγάλο βαθμό τον τομέα των (φυτικών) τροφίμων αυτόν καθαυτόν, όσο κυρίως τον τομέα των σύνθετων ζωοτροφών. Υπάρχουν πολλοί βάσιμοι λόγοι για την επέκταση της παραγωγής πρωτεϊνών στην ΕΕ, και ιδίως για να συμπεριληφθούν οι χορτολιβαδικές εκτάσεις στη διατροφή των ζώων. Ωστόσο, παρά το υφιστάμενο δυναμικό, δεν θα είναι δυνατόν να υποκατασταθούν σε καθαρά ποσοτικό επίπεδο οι μεγάλου όγκου εισαγωγές πρωτεϊνών με την ευρωπαϊκή παραγωγή, χωρίς να υπάρξουν σημαντικές επιπτώσεις σε άλλους τομείς γεωργικής παραγωγής.

1.5. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει επίσης ότι η επέκταση της καλλιέργειας ελαιούχων φυτών στην ΕΕ θα μπορούσε επίσης να έχει θετικά αποτελέσματα, όπως η αυτάρκεια στα καύσιμα των ελκυστήρων, η μεγαλύτερη διαθεσιμότητα πλακούντων, που μπορούν να αποτελέσουν εξαιρετικές πρωτεϊνούχες ζωοτροφές, και η αυξημένη αμειψισπορά.

1.6. Τούτο διότι υπάρχει ένας απόλυτα περιοριστικός παράγοντας, δηλαδή η διαθέσιμη γεωργική έκταση. Τόσο στη συμβατική όσο και στη βιολογική γεωργία λαμβάνονται συνεχώς καινοτόμα μέτρα για την αύξηση της παραγωγικότητας, η οποία όμως παραμένει ποσοτικά περιορισμένη. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ φρονεί ότι υφίσταται επείγουσα ανάγκη να εκπονήσει η ΕΕ μελέτη σχετικά με τις δυνατότητες, σε πανευρωπαϊκή κλίμακα, των καλλιεργειών πρωτεϊνούχων και ελαιούχων φυτών που θα μπορούσαν να δημιουργηθούν στην ΕΕ και σχετικά με την κατανομή των εκτάσεων που θα προορίζονται για τις εν λόγω καλλιέργειες.

1.7. Ένα σημαντικό μέρος της «ευρωπαϊκής στρατηγικής για τις πρωτεΐνες» πρέπει να είναι το να καταστεί η κτηνοτροφία στο σύνολό της συμβατή με τους στόχους της ΕΕ και του ΟΗΕ όσον αφορά την ευρωπαϊκή και παγκόσμια επισιτιστική ασφάλεια, την αυτονομία εφοδιασμού και τη βιωσιμότητα. Η αύξηση της παραγωγής πρωτεϊνών στην ΕΕ αποτελεί απλώς και μόνον ένα μέρος της. Σε παγκόσμιο επίπεδο, η τάση κατά την οποία η παγκόσμια μέση κατά κεφαλήν κατανάλωση κρέατος και γαλακτοκομικών προϊόντων προσεγγίζει τα σημερινά επίπεδα των ανεπτυγμένων οικονομιών φαίνεται μη συμβατή με τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών.

1.8. Μια ευρωπαϊκή στρατηγική για τις πρωτεΐνες και τα φυτικά έλαια θα πρέπει επίσης να συμβάλει στη βιώσιμη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών σύμφωνα με το μακροπρόθεσμο όραμα της ΕΕ για τις αγροτικές περιοχές, για παράδειγμα μέσω της ανάπτυξης νέων περιφερειακών αξιακών αλυσίδων που είναι αυτοσυντηρούμενες.

1.9. Στη Γερμανία, η συσταθείσα από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση «Zukunftskommission Landwirtschaft (ZKL)» (Επιτροπή για το μέλλον της γεωργίας), στην οποία εκπροσωπούνταν όλες οι σχετικές κοινωνικές ομάδες, ανέπτυξε, στο πλαίσιο μιας ολιστικής προσέγγισης, προτάσεις για ένα βιώσιμο γεωργικό και επισιτιστικό σύστημα, στο οποίο περιλαμβάνεται και ο τομέας της κτηνοτροφίας. Πρότεινε αλλαγές στις μεθόδους παραγωγής οι οποίες πρέπει να εφαρμοστούν μέσω μιας σειράς μέσων (ανταμοιβή μέσω των αγορών και πριμοδοτήσεων) προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα σε όσο το δυνατόν περισσότερους γεωργούς να προσαρμοστούν. Η ΕΟΚΕ συνιστά στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή να διερευνήσει ενδελεχώς το μοντέλο αυτής της διαδικασίας και να εξετάσει κατά πόσον θα ήταν κατάλληλο και για την ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής στρατηγικής για τις πρωτεΐνες.

1.10. Μια στρατηγική για τις πρωτεΐνες, η οποία θα εξυπηρετεί επίσης τους στόχους της στρατηγικής αυτονομίας του εφοδιασμού, θα πρέπει να περιλαμβάνει τα ακόλουθα στοιχεία:

— προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας στον τομέα των φυτικών πρωτεϊνών σε ολόκληρη την αξιακή αλυσίδα και με στόχο τη βελτιστοποιημένη και προσανατολισμένη στις ανάγκες χρήση φυτικών πηγών πρωτεϊνών·

— έρευνα, ανάπτυξη και μεγαλύτερη προώθηση του δυναμικού των πρωτεϊνών στην ΕΕ·

— ενίσχυση της βιώσιμης εγχώριας παραγωγής φυτικών πρωτεϊνών που παράγονται σύμφωνα με τα υψηλά ευρωπαϊκά πρότυπα·

— ανάπτυξη και επέκταση των περιφερειακών αξιακών αλυσίδων και των περιφερειακών ικανοτήτων επεξεργασίας·

— συνεχής συνεργασία με θεσμικά όργανα και γεωργικές οργανώσεις για την προώθηση της καλλιέργειας και της χρήσης εγχώριων φυτικών πρωτεϊνών στη βιομηχανία τροφίμων και ζωοτροφών·

— περαιτέρω αύξηση του καλλιεργητικού δυναμικού με τη βελτίωση και τη διεύρυνση των στρατηγικών εκτροφής·

— επέκταση των εκπαιδευτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών και της μεταφοράς γνώσεων·

— δυνατότητα —και διευκόλυνση της— παραγωγής πρωτεϊνούχων φυτών σε περιοχές οικολογικής έμφασης·

— μεγαλύτερη σύνδεση της κτηνοτροφίας με το δυναμικό σίτισης σε κάθε περιφέρεια·

— συνεπής συμμόρφωση με τις υφιστάμενες ανώτατες τιμές όσον αφορά τη ρύπανση που προκαλούν οι εκπομπές (νιτρορύπανση των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, αμμωνία κ.λπ.), εσωτερίκευση του εξωτερικού κόστους·

— προώθηση ιδιαίτερα φιλικών προς τα ζώα κτηνοτροφικών πρακτικών μέσω της ενημέρωσης των καταναλωτών και της επισήμανσης των προϊόντων·

— καθορισμός προτύπων παραγωγής και ποιότητας όσον αφορά τις επιπτώσεις στην υγεία και το περιβάλλον της εισαγωγής προϊόντων που ανταγωνίζονται εκείνα που παράγονται στην ΕΕ·

— συνοδευτική ενημερωτική εκστρατεία σχετικά με τις επιπτώσεις των διαφορετικών διατροφικών συνηθειών στο περιβάλλον και την υγεία.

2. **Εισαγωγή και ιστορικό πλαίσιο**

2.1. Η γεωργική πολιτική και πρακτική της ΕΕ υπήρξαν επιτυχείς όσον αφορά τον επισιτιστικό εφοδιασμό, αλλά επικεντρώνονται πλέον όλο και περισσότερο σε ζητήματα βιωσιμότητας και στην επίτευξη των στόχων της Πράσινης Συμφωνίας και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), μεταξύ άλλων μέσω της στρατηγικής «από το αγρόκτημα στο πιάτο». Ειδικά μετά την πανδημία της COVID-19 και τον πόλεμο στην Ουκρανία, στο επίκεντρο βρίσκεται επίσης ο στόχος περί στρατηγικής αυτονομίας του εφοδιασμού.

2.2. Η κτηνοτροφία στην ΕΕ (προϊόντα κρέατος, γαλακτοκομικά προϊόντα, αβγά) αποτελεί μεν σημαντικό κομμάτι του αγροτικού τομέα, ωστόσο, τα τελευταία χρόνια αποτελεί για διαφόρους λόγους όλο και περισσότερο αντικείμενο δημόσιας συζήτησης, μεταξύ άλλων επειδή ο τομέας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις εισαγωγές ζωοτροφών.

2.3. Στο ψήφισμά του με θέμα «Μια ευρωπαϊκή στρατηγική για την προώθηση των πρωτεϊνούχων καλλιεργειών» ([1]) το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κάνει λόγο για ένα«σοβαρό έλλειμμα σε φυτικές πρωτεΐνες λόγω των αναγκών του κτηνοτροφικού της τομέα» και αναφέρει ότι η «κατάσταση… δυστυχώς έχει βελτιωθεί ελάχιστα… παρά τη χρήση παραπροϊόντων βιοκαυσίμων στις ζωοτροφές». Η «Ευρωπαϊκή Ένωση αφιερώνει μόνο το 3 % της καλλιεργήσιμης γης στην καλλιέργεια πρωτεϊνούχων φυτών και εισάγει ποσοστό άνω του 75 % των προμηθειών της σε φυτικές πρωτεΐνες κυρίως από τη Βραζιλία, την Αργεντινή και τις Ηνωμένες Πολιτείες» ([2]), παρότι η συνολική ευρωπαϊκή παραγωγή υλών πλούσιων σε πρωτεΐνες αυξήθηκε από 24,2 σε 36,3 εκατομμύρια τόνους (+ 50 %) από το 1994 έως το 2014· κατά το ίδιο διάστημα όμως η συνολική κατανάλωση αυξήθηκε από 39,7 σε 57,1 εκατομμύρια τόνους (+ 44 %) ([3]). Πολιτικές αποφάσεις όπως η συμφωνία του Blair House συνέβαλαν καθοριστικά στη δημιουργία αυτών των εξαρτήσεων.

2.4. Ιδιαίτερο και μάλιστα εξέχοντα ρόλο για τη βιομηχανία ζωοτροφών ([4]) διαδραματίζει το «σογιάλευρο [το οποίο] αποτελεί προνομιούχο συστατικό στην παρασκευή σύνθετων ζωοτροφών, λόγω της υψηλής περιεκτικότητάς του σε πρωτεΐνη (πάνω από 40 %) και αμινοξέα και της διαθεσιμότητάς του καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, γεγονός που περιορίζει την ανάγκη για συχνή τροποποίηση των συνθέσεων» ([5]). Η κατανάλωση σόγιας στην Ευρώπη έχει αυξηθεί από 2,4 εκατομμύρια τόνους το 1960 σε σχεδόν 36 εκατομμύρια τόνους ετησίως. Για να καλυφθεί αυτή η τεράστια ζήτηση για σόγια, χρειάζονται σχεδόν 15 εκατομμύρια εκτάρια γης, «εκ των οποίων τα 13 εκατομμύρια εκτάρια βρίσκονται στη Νότια Αμερική»· ([6]) η έκταση αυτή υπερβαίνει τη συνολική αρόσιμη έκταση της Γερμανίας (11,7 εκατομμύρια εκτάρια) ([7]). Η συντριπτική πλειονότητα της εισαγόμενης σόγιας (περίπου το 94 %) αποτελείται από γενετικώς τροποποιημένες ποικιλίες.

2.5. Οι πρωτεϊνούχες καλλιέργειες με υψηλή περιεκτικότητα σε πρωτεΐνες (πάνω από 15 %) που αναφέρονται στο έγγραφο ([8]) της Επιτροπής «αντιπροσωπεύουν περίπου το 1/4 της συνολικής προσφοράς ακατέργαστης φυτικής πρωτεΐνης στην ΕΕ. Παρόλο που τα δημητριακά και τα αγρωστώδη συμβάλλουν **σημαντικά** στη συνολική προσφορά φυτικής πρωτεΐνης», προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι δεν λαμβάνονται υπόψη από την Επιτροπή στις στρατηγικές εκτιμήσεις της σχετικά με τις φυτικές πρωτεΐνες «λόγω της χαμηλής περιεκτικότητάς τους σε πρωτεΐνη και της μικρής σημασίας τους για την αγορά» ([9]). Πρόκειται για επιχείρημα το οποίο η ΕΟΚΕ δεν μπορεί να δεχθεί.

2.6. Το υψηλό επίπεδο εισαγωγών, ιδίως σόγιας, συνδέεται κυρίως με το γεγονός ότι οι φυσικές συνθήκες καλλιέργειας στις ΗΠΑ και τη Νότια Αμερική καθιστούν την παραγωγή σόγιας πολύ φθηνότερη· επιπλέον, ορισμένα σημαντικά χαμηλότερα περιβαλλοντικά και κοινωνικά πρότυπα διαδραματίζουν κάποιον ρόλο· παραδείγματα αποτελούν η αποψίλωση των φυσικών δασών στη Νότια Αμερική, καθώς και ο εκτοπισμός αυτοχθόνων πληθυσμών, καθώς και μικροκαλλιεργητών ([10]). Η ΕΟΚΕ επικροτεί την εκ μέρους της Επιτροπής αναγνώριση του προβλήματος και τη δέσμευσή της για «αλυσίδες εφοδιασμού μηδενικής αποψίλωσης» ([11]).

([1]) Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 17ης Απριλίου 2018, σχετικά με ευρωπαϊκή στρατηγική για την προώθηση των πρωτεϊνούχων καλλιεργειών (ΕΕ C 390 της 18.11.2019, σ. 2).

([2]) Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 17ης Απριλίου 2018 (ΕΕ C 390 της 18.11.2019, σ. 2), σημείο Ε. Σημείωση της ΕΟΚΕ: η εξάρτηση κατά 75 % αφορά πρωτεϊνούχες καλλιέργειες με υψηλή περιεκτικότητα σε πρωτεΐνες, κατά δεν ανεξήγητο τρόπο δεν λαμβάνεται συχνά υπόψη η σημασία του χόρτου και των σιτηρών ως πηγής πρωτεϊνών για τα ζώα.

([3]) Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 17ης Απριλίου 2018 (ΕΕ C 390 της 18.11.2019, σ. 2), σημείο ΙΒ.

([4]) Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την ανάπτυξη των φυτικών πρωτεϊνών στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης [COM(2018) 757 final], σ. 2.

([5]) COM(2018) 757 final, σ. 3.

([6]) Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 17ης Απριλίου 2018 (ΕΕ C 390 της 18.11.2019, σ. 2), σημείο ΙΒ.

([7]) Σύμφωνα με τη Eurostat, η συνολική γεωργική έκταση της Ευρώπης (συμπεριλαμβανομένων των βοσκοτόπων και των λιβαδιών) ανέρχεται σε περίπου 174 εκατομμύρια εκτάρια (στοιχεία πριν από το Brexit).

([8]) COM(2018) 757 final.

([9]) Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 17ης Απριλίου 2018 (ΕΕ C 390 της 18.11.2019, σ. 2).

([10]) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (ΕΟΚΕ) με θέμα «Ελαχιστοποίηση του κινδύνου αποψίλωσης και υποβάθμισης των δασών που συνδέεται με προϊόντα που διατίθενται στην αγορά της ΕΕ» (ΕΕ C 275 της 18.7.2022, σ. 88).

([11]) Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Ελαχιστοποίηση του κινδύνου αποψίλωσης και υποβάθμισης των δασών που συνδέεται με προϊόντα που διατίθενται στην αγορά της ΕΕ» (ΕΕ C 275 της 18.7.2022, σ. 88).

Ούτε κατά τις τελευταίες προτάσεις μεταρρύθμισης της ΚΓΠ ούτε κατά τις διαπραγματεύσεις με τα κράτη της Mercosur ανελήφθησαν επαρκείς πρωτοβουλίες εκ μέρους της ΕΕ, οι οποίες θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε πραγματική μείωση της εξάρτησης από τις εισαγωγές.

2.7. Εν προκειμένω, αξίζει να σημειωθεί ότι, στο πλαίσιο της μέχρι σήμερα ΚΓΠ, η πρωτεϊνική καλλιέργεια επωφελήθηκε ιδιαίτερα από τις περιοχές οικολογικής εστίασης, οι οποίες δεν θα υφίστανται πλέον μετά τη μεταρρύθμιση της ΚΓΠ. Οι καλλιέργειες που δεσμεύουν το άζωτο είναι ο συχνότερα δηλωμένος τύπος περιοχής οικολογικής εστίασης (ΠΟΕ)»· το 37 % των ΠΟΕ χρησιμοποιούνται επί τούτου. Δεδομένου ότι η αξιολόγηση των υποβληθέντων εθνικών στρατηγικών σχεδίων για την εφαρμογή της νέας ΚΓΠ εξακολουθεί να εκκρεμεί, η ΕΟΚΕ δεν είναι ακόμη σε θέση να διαπιστώσει εάν αυτά θα οδηγήσουν σε βελτιώσεις ή σε επιδείνωση. Καίτοι τα κράτη μέλη έχουν στη διάθεσή τους διάφορες επιλογές (ιδίως: συνδεδεμένες ενισχύσεις) για την προώθηση της παραγωγής, εντούτοις, οι πρώτες αναλύσεις καταδεικνύουν ότι α) δεν πρόκειται όλα τα κράτη μέλη να κάνουν χρήση των εν λόγω επιλογών, β) τα ποσά των ενισχύσεων δεν είναι αρκετά δελεαστικά.

2.8. Η ΕΟΚΕ έχει σαφή θέση επί τούτου και φρονεί ότι «η βελτίωση της αυτάρκειας της ΕΕ σε πρωτεΐνες είναι επιθυμητή από κάθε άποψη. Οι εισαγωγές σόγιας από τρίτες χώρες ενδέχεται να είναι υπεύθυνες για την αποψίλωση και την υποβάθμιση των δασών, καθώς και την καταστροφή των φυσικών οικοσυστημάτων σε ορισμένες χώρες παραγωγής της. Η ανάπτυξη στην ΕΕ λαχανικών και οσπρίων με υψηλή περιεκτικότητα σε πρωτεΐνη θα περιόριζε τις εισαγωγές και, συνεπώς, θα είχε θετική επίδραση στο κλίμα και στο περιβάλλον» ([12]).

2.9. Καμία πλευρά δεν διαφωνεί με την ως άνω άποψη. Αντιθέτως, στο εσωτερικό της ΕΕ συζητείται εδώ και καιρό η ανάγκη για μια κατάλληλη ευρωπαϊκή στρατηγική για τις πρωτεΐνες, αλλά μέχρι στιγμής δεν υπάρχει τίποτα περισσότερο από δεσμεύσεις για την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής παραγωγής πρωτεϊνών και από τα μέσα που αναφέρονται στο σημείο 2.7. Ως εκ τούτου, απέχουμε πολύ από μια αποτελεσματική ευρωπαϊκή στρατηγική για τις πρωτεΐνες.

2.10. Από την έναρξη της πανδημίας COVID-19, και το αργότερο με τον πόλεμο στην Ουκρανία, έχει καταστεί σαφές ότι ο καταμερισμός της εργασίας και οι εμπορικές σχέσεις σε παγκόσμιο επίπεδο δεν έχουν μόνο θετικό αντίκτυπο. Μπορούν να οδηγήσουν σε προβλήματα τα οποία μέχρι στιγμής δεν είχαν ληφθεί υπόψη ή δεν είχαν εξετασθεί επαρκώς. Η νέα λέξη-κλειδί είναι: «στρατηγική αυτονομία του εφοδιασμού». Οι εξαρτήσεις μπορούν να οδηγήσουν σε ακραίες οικονομικές και κοινωνικές διαταραχές όπως καταδεικνύουν όλα ανεξαιρέτως τα κενά στην προμήθεια, μεταξύ άλλων, μασκών προσώπου, φαρμάκων, ημιαγωγών ή ενέργειας από ορυκτά καύσιμα, όπως το φυσικό αέριο, το πετρέλαιο, ο άνθρακας.

2.11. Ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι αναμενόμενες μακροπρόθεσμες συνέπειές του θα έχουν διαρκή αντίκτυπο τόσο στην ευρωπαϊκή όσο και την παγκόσμια γεωργία και στην ευρωπαϊκή βιομηχανία τροφίμων και απαιτούν αλλαγές.

2.12. Ως εκ τούτου, στο ψήφισμά της με θέμα «Ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του» ([13]), η ΕΟΚΕ αναφέρει επίσης ότι «η σύγκρουση θα έχει αναπόφευκτα σοβαρές επιπτώσεις στον αγροδιατροφικό τομέα της ΕΕ, ο οποίος θα χρειαστεί επιπλέον στήριξη, […] υπογραμμίζει πως η ΕΕ πρέπει να ενισχύσει τη δέσμευσή της για την υλοποίηση **βιώσιμων συστημάτων τροφίμων** και [ότι] ειδικότερα, η ΕΕ πρέπει να βελτιώσει την επισιτιστική της ασφάλεια μειώνοντας τις εξαρτήσεις της όσον αφορά κύρια εισαγόμενα γεωργικά προϊόντα και εισροές».

2.13. Ταυτόχρονα, η ΕΟΚΕ τονίζει ότι «οι επιπτώσεις του πολέμου δεν πρέπει να λειτουργήσουν σε βάρος της δράσης για το κλίμα και της βιωσιμότητας» και ότι οι ΣΒΑ της Ατζέντα 2030 των Ηνωμένων Εθνών προωθούν επίσης την ειρήνη, την ασφάλεια και τη μείωση της φτώχειας. Μέσω της **Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας** επετεύχθη πρόοδος όσον αφορά την εφαρμογή της Ατζέντας 2030 των Ηνωμένων Εθνών και τη δίκαιη μετάβαση.

2.14. Οι ηγέτες της ΕΕ έχουν επίσης ασχοληθεί με το θέμα αυτό, όπως αναφέρεται στη δήλωση των Βερσαλλιών της 11ης Μαρτίου 2022: «Θα βελτιώσουμε την επισιτιστική μας ασφάλεια, μειώνοντας την εξάρτησή μας από εισαγόμενα βασικά γεωργικά προϊόντα και εισροές και ιδίως αυξάνοντας την παραγωγή φυτικών πρωτεϊνών στην ΕΕ.» ([14])

([12]) Διερευνητική γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ κατόπιν αιτήματος της γαλλικής Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ με θέμα «Επισιτιστική ασφάλεια και βιώσιμα συστήματα τροφίμων» (ΕΕ C 194 της 12.5.2022, σ. 72), σημείο 1.3.ii.

([13]) Ψήφισμα της ΕΟΚΕ που εγκρίθηκε κατά τη σύνοδο ολομέλειας της 24ης Μαρτίου 2022 (ΕΕ C 290 της 29.7.2022, σ. 1).

([14]) https://www.consilium.europa.eu/media/54801/20220311-versailles-declaration-el.pdf

3. **Δεδομένα και τάσεις**

3.1. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι κατά τη χάραξη μιας ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής στρατηγικής για τις πρωτεΐνες πρέπει να εξετασθούν πιο ενδελεχώς και να ληφθούν υπόψη συστημικά ζητήματα. Μεταξύ άλλων πρέπει να εξετασθούν ο τρόπος αξιολόγησης του ισχύοντος συστήματος από την άποψη της στρατηγικής ευρωπαϊκής αυτονομίας του εφοδιασμού και από την άποψη της παγκόσμιας και της περιφερειακής βιωσιμότητας, καθώς και τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που το σύστημα αυτό συνεπάγεται για τους αγρότες, τους καταναλωτές, το περιβάλλον και τα οικόσιτα ζώα. Ωστόσο, πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη οι τρέχουσες τάσεις, οι οποίες έχουν αντίκτυπο στον τομέα του εφοδιασμού με πρωτεΐνες.

Τρόφιμα, καύσιμα ή ζωοτροφές — τι παράγουμε και τι συμβαίνει με τη συγκομιδή των γεωργικών καλλιεργειών;

3.2. Χωρίς τις μεγάλες εισαγωγές πρωτεϊνών, η επί του παρόντος μεγάλη παραγωγή κρέατος στην Ευρώπη δεν θα ήταν δυνατή, παρόλο που σήμερα μεγάλο μέρος της γεωργικής συγκομιδής χρησιμοποιείται ήδη για ζωοτροφές. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, αυτό αντιστοιχεί σε δύο τρίτα (!) σχεδόν της συνολικής συγκομιδής, δηλαδή σχεδόν στο σύνολο των χορτολιβαδικών εκτάσεων (τα οποία φυσικά δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν απευθείας για ανθρώπινη τροφή) και στο 60 % τόσο του αραβοσίτου όσο και των σιτηρών ([15]). Η δεύτερη σημαντικότερη χρήση της συγκομιδής από άποψη όγκου δεν είναι τα φυτικά τρόφιμα, αλλά η παραγωγή τεχνικής ενέργειας (αραβόσιτος για βιοαέριο, κράμβη για βιοντίζελ και δημητριακά και ζαχαρότευτλα για βιοαιθανόλη). Μόνο κατά τρίτο λόγο γίνεται άμεση χρήση των φυτών ως τροφίμων. Τα φυτικά τρόφιμα που καταναλώνονται στη Γερμανία —κατ' ουσίαν δημητριακά αρτοποιίας, πατάτες, ζάχαρη, κραμβέλαιο και κηπευτικά αγροκαλλιέργειας— αντιπροσωπεύουν μόλις το 11 % της συνολικής φυτικής παραγωγής!

3.3. Το 93 % των εισαγόμενων φυτικών πρωτεϊνών προορίζεται για ζωοτροφές. Οι εισαγωγές αυτές, καθώς και ο όγκος και η ένταση της παραγωγής κρέατος, έχουν αποτελέσει αντικείμενο πολλών κοινωνικών συζητήσεων τα τελευταία χρόνια.

3.4. Πρέπει εκ των προτέρων να σημειωθούν οι εξής δύο διαπιστώσεις: πρώτον, η έλλειψη εφοδιασμού με πρωτεΐνες στην ΕΕ δεν αφορά σε μεγάλο βαθμό τον τομέα των (φυτικών) τροφίμων αυτόν καθαυτόν, όσο κυρίως τον τομέα των σύνθετων ζωοτροφών. Δεύτερον, δεν είναι δυνατόν να υποκατασταθούν πλήρως οι μεγάλου όγκου εισαγωγές πρωτεϊνών με την ευρωπαϊκή παραγωγή, χωρίς να υπάρξουν σημαντικές επιπτώσεις σε άλλους τομείς γεωργικής παραγωγής.

3.5. Τούτο διότι υπάρχει ένας απόλυτα περιοριστικός παράγοντας, δηλαδή η διαθέσιμη γεωργική έκταση. Τόσο στη συμβατική όσο και στη βιολογική γεωργία λαμβάνονται συνεχώς καινοτόμα μέτρα για την αύξηση της παραγωγικότητας, η οποία όμως παραμένει ποσοτικά περιορισμένη. Κατόπιν εμπεριστατωμένης ανάλυσης, η Ένωση βιομηχανιών επεξεργασίας ελαιούχων σπόρων στη Γερμανία καταλήγει επομένως στο συμπέρασμα ότι «οι δίαυλοι εφοδιασμού των εν λόγω πηγών πρωτεϊνών πρέπει να εξακολουθήσουν να διασφαλίζονται, δεδομένου ότι η πλήρης αυτάρκεια με εγχώριες πρωτεΐνες παραμένει μη ρεαλιστική» ([16]).

3.6. Οι ως άνω βασικές διαπιστώσεις δεν πρέπει να παρερμηνευθούν: υπάρχουν πολλοί βάσιμοι λόγοι να προωθηθεί εντατικά η μεγαλύτερη παραγωγή πρωτεϊνούχων και ελαιούχων φυτών στην ΕΕ. Τα φυτά αυτά δεσμεύουν το άζωτο στο έδαφος, μειώνουν την ανάγκη σε ανόργανο άζωτο, βελτιώνουν την ποιότητα και τη γονιμότητα του εδάφους και συμβάλλουν θετικά στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής. (π.χ. λιγότερες μεταφορικές ανάγκες, λιγότερη αποψίλωση των δασών, χαμηλότερη χρήση εισροών). Η εκτεταμένη αμειψισπορά μειώνει την παρουσία των επιβλαβών οργανισμών και είναι θετική για τη βιοποικιλότητα. Σήμερα, μόνον ένα πολύ μικρό μέρος (περίπου 3 %) της γεωργικής έκτασης προορίζεται για πρωτεϊνούχες καλλιέργειες. Καίτοι πολύ χρήσιμη, ωστόσο η επέκταση θα αποβεί αναπόφευκτα εις βάρος άλλων ειδών καλλιέργειας, π.χ. των ενεργειακών καλλιεργειών, ή θα οδηγήσει σε ανταγωνισμό, για παράδειγμα με άλλα μέτρα προστασίας της φύσης.

Τρέχουσες τάσεις

3.7. Ως εκ τούτου, θα ήταν σκόπιμο καταρχάς να περιγραφούν και να αναλυθούν οι τάσεις που θα μπορούσαν να έχουν αντίκτυπο στην εκτροφή και τη διατροφή των ζώων στο μέλλον και, ως εκ τούτου, στις ανάγκες σε πρωτεΐνες και στην ποιότητα των τελευταίων.

([15]) Το 2017, η χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση στην ΕΕ (27) ήταν 178,7 εκατομμύρια εκτάρια, εκ των οποίων τα 105,5 εκατομμύρια εκτάρια ήταν αρόσιμη γη και το 63 % (ήτοι 66,8 εκατομμύρια εκτάρια) χρησιμοποιείται για ζωοτροφές (https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1196852/umfrage/landwirtschaftliche-flaechen-in-der-eu-nach-nutzungsart/).

([16]) OVID, *Eiweißstrategie 2.0*, 2019.

3.7.1. Αφενός, διαπιστώνεται ήδη μια αλλαγή στη συμπεριφορά του καταναλωτή και στα καταναλωτικά πρότυπα. Όλο και περισσότεροι καταναλωτές μειώνουν την κατανάλωση κρέατος ή σταματούν εντελώς να καταναλώσουν κρέας. Η υψηλή κατανάλωση κρέατος στην Ευρώπη τίθεται εν τω μεταξύ υπό αμφισβήτηση για διατροφικούς λόγους. Σε ορισμένα κράτη μέλη ([17]) παρατηρείται ήδη μείωση της κατανάλωσης κρέατος. Αυτό αποτυπώνεται σαφώς όχι μόνο στις στατιστικές, αλλά και στα ράφια των σουπερμάρκετ, όπου είναι εμφανής η αύξηση των «υποκατάστατων κρέατος» που παράγονται από πρωτεϊνούχες καλλιέργειες.

3.7.2. Μια δεύτερη τάση μπορεί να περιγραφεί ως «λιγότερο, αλλά ποιοτικότερο κρέας»: παρατηρείται αύξηση στα προγράμματα παραγωγής προϊόντων υψηλής ποιότητας, στο πλαίσιο των οποίων δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην καλή μεταχείριση των ζώων και στην τοπική διάσταση της παραγωγής, γεγονός που έχει αντίκτυπο στις ζωοτροφές. Όλο και περισσότεροι καταναλωτές δίνουν σημασία στις συνθήκες εκτροφής των ζώων και στο κατά πόσον έχουν για παράδειγμα εκτραφεί με τοπικά παραγόμενες ζωοτροφές ή/και με ζωοτροφές απαλλαγμένες από ΓΤΟ, κατά πόσον έχουν πρόσβαση σε βοσκοτόπια κ.λπ. Παρατηρείται ήδη υψηλός βαθμός διαφοροποίησης στην ΕΕ.

3.7.3. Η ως άνω τάση θεωρήθηκε στο παρελθόν ως «εξειδικευμένη», υπάρχουν ωστόσο ενδείξεις αποφασιστικών αλλαγών: πολλές μεγάλες αλυσίδες σουπερμάρκετ σε αρκετά κράτη μέλη έχουν ήδη αυξήσει σταδιακά τις προδιαγραφές για τα νωπά προϊόντα κρέατος όσον αφορά την καλή μεταχείριση των ζώων και την περιβαλλοντική συμβατότητα. Επίκεινται περαιτέρω ριζικές αλλαγές: από το 2030, ορισμένες μεγάλες αλυσίδες καταστημάτων που πωλούν τα προϊόντα τους σε χαμηλές τιμές θα προμηθεύονται το 100 % του προς πώληση νωπού κρέατος από επιχειρήσεις όπου η εκτροφή των ζώων γίνεται στην ύπαιθρο και υπό βέλτιστες συνθήκες. Η αλλαγή αυτή αφορά όλες τις ομάδες ζωικού κεφαλαίου (βοοειδή, χοίρους, κοτόπουλα και γαλοπούλες).

3.7.4. Η δε σχεδιαζόμενη ή ήδη παρατηρούμενη αύξηση της βιολογικής παραγωγής στην ΕΕ θα έχει επίσης αντίκτυπο στον εφοδιασμό με ζωοτροφές (και στις εισαγωγές σόγιας). Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η βιολογική κτηνοτροφία αναπτυσσόταν μέχρι σήμερα κατά 10 % ετησίως. Ο στόχος του 25 % της στρατηγικής «Από το αγρόκτημα στο πιάτο» θα οδηγήσει σε περαιτέρω ώθηση σε αυτόν τον τομέα, εφόσον οι αγορές εξελιχθούν αναλόγως, κάτι στο οποίο αποσκοπεί να συμβάλει η ΚΓΠ. Δεδομένου ότι σε παγκόσμιο επίπεδο μόνο το 6 % των σπόρων σόγιας διατίθεται στο εμπόριο ως μη γενετικώς τροποποιημένη σόγια, οι εκμεταλλεύσεις πρέπει να αναζητήσουν εναλλακτικές λύσεις ή/και να παράγουν περισσότερες ζωοτροφές εντός της γεωργικής εκμετάλλευσης.

3.7.5. Σημαντικές αλλαγές διαπιστώνονται επίσης και σε σχέση με το γάλα: σε πολλά κράτη μέλη, οι έμποροι λιανικής πώλησης τροφίμων απαιτούν από τις γαλακτοκομικές μονάδες να παράγουν γάλα και γαλακτοκομικά προϊόντα χωρίς τη χρήση γενετικής τεχνολογίας κατά την εκτροφή των αγελάδων. Ως εκ τούτου, στη Γερμανία, για παράδειγμα, για το 70 % περίπου της παραγωγής γάλακτος δεν χρησιμοποιείται πλέον ως ζωοτροφή το σογιάλευρο. Η αγορά αρχίζει να διαφοροποιείται, παραδείγματα δε αυτού αποτελούν το γάλα ελεύθερης βοσκής, το γάλα χόρτου και το ορεινό γάλα. Ωστόσο, τα γαλακτοκομικά προϊόντα θα εξακολουθήσουν στο μέλλον να αποτελούν ζωτικής σημασίας πηγή πρωτεϊνών και να είναι προσβάσιμα σε όλους ως μέρος μιας ισορροπημένης διατροφής για όλες τις ηλικιακές ομάδες.

3.7.6. Στο πλαίσιο αυτό, αξίζει να υπενθυμιστεί η ενημερωτική έκθεση της ΕΟΚΕ με τίτλο «Οφέλη της εκτατικής κτηνοτροφίας και των οργανικών λιπασμάτων στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας» ([18]), στην οποία αναγνωρίζεται η ιδιαίτερη σημασία της εκτατικής κτηνοτροφίας (σε μόνιμους βοσκότοπους και λειμώνες) όχι μόνο για τη βιοποικιλότητα και άλλες περιβαλλοντικές και γεωργικές υπηρεσίες, αλλά και «για την παροχή βιώσιμων, υγιεινών, ασφαλών και υψηλής ποιότητας τροφίμων [που] είναι καίριας σημασίας, ιδίως με την αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού». Η ανάγκη να ληφθεί περισσότερο υπόψη η «σημασία των βοσκοτόπων και των τριφυλλιών ως σημαντικών πηγών πρωτεΐνης για τα μηρυκαστικά» ([19]) προβάλλεται επίσης και σε μια άλλη γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ.

3.7.7. Μια άλλη, εντελώς διαφορετική εξέλιξη, η οποία μπορεί να έχει καταστροφικές οικονομικές συνέπειες για τη γεωργία, την παραδοσιακή κτηνοτροφία και για όλο το αγροδιατροφικό σύστημα σε αυτόν τον τομέα, είναι η ανάπτυξη του λεγόμενου «τεχνητού κρέατος», το οποίο, ωστόσο δεν έχει καμία σχέση με το κρέας, αλλά αποτελεί βιομηχανικό προϊόν που παρασκευάζεται σε αντιδραστήρες. Η τάση αυτή δεν προέρχεται από τους καταναλωτές ούτε από τους αγρότες, αλλά από μεγάλες πολυεθνικές όπως η Cargill, η Tyson Foods και η Nestlé. Οι εν λόγω πολυεθνικές ερευνούν ή αναπτύσσουν πρακτικές σε σχέση με την παραγωγή τεχνητών ιστών κρέατος σε βιομηχανικούς αντιδραστήρες. Το επιχείρημά τους είναι ότι μπορούν να επιτύχουν αυτό ακριβώς που έκαναν καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας της ανθρωπότητας οι κτηνοτρόφοι μέσω της παραδοσιακής κτηνοτροφίας (τουτέστιν τον πολλαπλασιασμό κυττάρων) σε έναν αντιδραστήρα με πολύ λιγότερη γη, ενώ εξακολουθεί να υπάρχει αμφιβολία σχετικά με την

([17]) Στη Γερμανία, η κατανάλωση χοιρινού κρέατος ανά κάτοικο μειώθηκε μεταξύ 1995 και 2021 από 39,8 κιλά σε 31 κιλά.

([18]) Ενημερωτική έκθεση της ΕΟΚΕ με θέμα «Οφέλη της εκτατικής κτηνοτροφίας και των οργανικών λιπασμάτων στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας».

([19]) Διερευνητική γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ κατόπιν αιτήματος της γαλλικής Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ με θέμα «Επισιτιστική ασφάλεια και βιώσιμα συστήματα τροφίμων» (ΕΕ C 194 της 12.5.2022, σ. 72).

εξοικονόμηση νερού και άλλους πόρους και υφίστανται ακόμη άγνωστοι παράγοντες που αφορούν την «ποιότητα» και τα συναφή κόστη παραγωγής. Η ΕΟΚΕ ζητεί τη διεξαγωγή ευρείας δημόσιας συζήτησης σχετικά με τις ανησυχίες για αυτήν τη δυνητική εξέλιξη και τις συνέπειές της για τους κτηνοτρόφους και την αλυσίδα παραγωγής κρέατος, μία πιθανή πηγή ζημίας για τις οικονομίες και τα επίπεδα απασχόλησης σε όλα τα κράτη μέλη, καθώς και για την ΕΕ στο σύνολό της.

Πολιτικές απαντήσεις

3.8. Υπάρχουν πλέον σαφείς πολιτικές απαντήσεις, ορισμένες από τις οποίες υπερβαίνουν από άποψη περιεχομένου τη στρατηγική «Από το αγρόκτημα στο πιάτο», εντάσσονται δε στο πλαίσιο ενός εντελώς διαφορετικού δημόσιου διαλόγου. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση συγκρότησε τον Ιούλιο του 2020 την Επιτροπή για το μέλλον της γεωργίας (ZKL), η οποία αποτελείται από 32 μέλη που προέρχονται από πολύ διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των παραδοσιακών γεωργικών συνεταιρισμών και της επιστημονικής κοινότητας. Στόχος ήταν η ανάπτυξη ενός αποδεκτού από την ευρύτερη κοινωνία οράματος για το μέλλον του γεωργικού συστήματος και του συστήματος τροφίμων. Τον Ιούνιο του 2021 οι συστάσεις εγκρίθηκαν ομόφωνα και δημοσιεύθηκαν. Ακολουθούν όλες την ίδια αρχή: ο πιο αποτελεσματικός και βιώσιμος τρόπος για να ενισχυθεί η περιβαλλοντική και η ηθική (ως προς την καλή μεταχείριση των ζώων) ευθύνη της γεωργίας είναι να αναζητηθούν, διά της εισαγωγής νέων μέσων, τρόποι οικονομικής επιβράβευσης των πιο βιώσιμων μεθόδων παραγωγής, ούτως ώστε να καταστούν αυτές βιώσιμες από επιχειρηματική άποψη.

3.9. Για τον τομέα της κτηνοτροφίας, η ZKL ακολουθεί τις συστάσεις του «Δικτύου ικανοτήτων για την κτηνοτροφία», το οποίο συστάθηκε από το Ομοσπονδιακό υπουργείο γεωργίας. Στις προτάσεις που δημοσίευσε τον Φεβρουάριο του 2020 ([20]), το εν λόγω δίκτυο προτείνει μια στρατηγική μεταρρύθμισης για τον μετασχηματισμό της κτηνοτροφίας με σημαντική βελτίωση του επιπέδου καλής μεταχείρισης των ζώων. Περιλαμβάνεται χρηματοδότηση μέσω φόρων ή τελών σε συνδυασμό με υψηλότερες τιμές της αγοράς και πριμοδότηση, η οποία συνδέεται με υποχρεωτική επισήμανση της κτηνοτροφίας με τα κατάλληλα καθορισμένα πρότυπα εκτροφής. Τούτο είναι καίριας σημασίας προκειμένου να δοθεί στους ενδιαφερόμενους γεωργούς μια οικονομική προοπτική. Το αποτέλεσμα αυτής της στρατηγικής μεταρρύθμισης θα οδηγήσει στη διασφάλιση της ύπαρξης των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, με παράλληλη μείωση του ζωικού κεφαλαίου.

3.10. Συνοψίζοντας, διαπιστώνεται ότι οι υφιστάμενες μορφές κτηνοτροφίας στην Ευρώπη διαφέρουν, ενίοτε ουσιωδώς, όσον αφορά τόσο τη ζήτηση σε εισαγωγές (κυρίως σόγιας) όσο και τις επιπτώσεις στο περιβάλλον σε περιφερειακό επίπεδο. Ενώ οι πιο παραδοσιακές ή εκτατικές-οικολογικές μέθοδοι χερσαίας εκτροφής βασίζονται κυρίως σε περιφερειακούς πόρους και ζωοτροφές και έχουν διαχειρίσιμες περιβαλλοντικές επιπτώσεις και είναι ορισμένες φορές ακόμη και απαραίτητες για τη διατήρηση των τοπίων πολιτιστικής κληρονομιάς, ο σημερινός και αυξανόμενος όγκος εντατικής κτηνοτροφίας επιβαρύνει το περιφερειακό περιβάλλον και —παρά τις ήδη υψηλές απαιτήσεις για αρόσιμη γη εντός της ΕΕ— βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε εισαγόμενες ζωοτροφές, η παραγωγή των οποίων έχει τεράστιες επιπτώσεις στις χώρες προέλευσής τους (μεταξύ άλλων εντείνει την αποψίλωση των δασών σε παγκόσμιο επίπεδο, την κλιματική αλλαγή, καθώς και τις κοινωνικές αναταραχές).

3.11. Ένα σημαντικό μέρος της «ευρωπαϊκής στρατηγικής για τις πρωτεΐνες» πρέπει να είναι, ως εκ τούτου, το να καταστεί η κτηνοτροφία στο σύνολό της συμβατή με τους στόχους της ΕΕ και του ΟΗΕ όσον αφορά την ευρωπαϊκή και παγκόσμια επισιτιστική ασφάλεια, την αυτονομία εφοδιασμού και τη βιωσιμότητα. Η αύξηση της παραγωγής πρωτεϊνών στην ΕΕ αποτελεί μέρος της, ωστόσο η σε παγκόσμιο επίπεδο τάση, στο πλαίσιο της οποίας η παγκόσμια μέση κατά κεφαλήν κατανάλωση κρέατος και γαλακτοκομικών προϊόντων πλησιάζει τα σημερινά επίπεδα των ανεπτυγμένων οικονομιών, φαίνεται να είναι ασυμβίβαστη με τους ΣΒΑ των Ηνωμένων Εθνών. Η μείωση του ζωικού κεφαλαίου είναι απαραίτητη.

3.12. Κατ' αρχήν, η ZKL έχει ήδη διενεργήσει μια τέτοια αξιολόγηση του ισχύοντος γεωργικού συστήματος και του συστήματος τροφίμων, τούτο δε στο πλαίσιο μιας διαδικασίας κοινωνικού διαλόγου η οποία χρήζει περαιτέρω ανάλυσης από άλλα κράτη μέλη της ΕΕ και από την ίδια την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στην εν λόγω αξιολόγηση αναγνωρίζονται, αφενός, τα αδιαμφισβήτητα θετικά οφέλη που συνεπάγεται η γεωργία για την κοινωνία και, ταυτόχρονα, εξετάζεται με κριτικό πνεύμα η βάση στην οποία στηρίχθηκε η εξέλιξη της παραγωγής κατά τα τελευταία έτη και οι συνέπειές της: «Το αντίτιμο αυτής της προόδου είναι μορφές υπερεκμετάλλευσης της φύσης και του περιβάλλοντος, από τα ζώα και τους βιολογικούς κύκλους έως την επικίνδυνη υποβάθμιση

([20]) https://www.bmel.de/SharedDocs/Downloads/DE/_Tiere/Nutztiere/200211-empfehlung-kompetenznetzwerk-nutztierhaltung.html

του κλίματος. Ωστόσο, η γεωργία αντιμετωπίζει επίσης και οικονομική κρίση. Διάφοροι παράγοντες, μεταξύ των οποίων και πολιτικής φύσης, οδήγησαν σε οικονομικά μοντέλα τα οποία δεν είναι βιώσιμα ούτε από περιβαλλοντική ούτε από οικονομική ούτε από κοινωνική άποψη. […] Δεδομένου του εξωτερικού κόστους που συνεπάγονται οι επικρατούσες μορφές παραγωγής, δεν είναι δυνατή η συνέχιση του σημερινού συστήματος γεωργίας και τροφίμων τόσο για οικολογικούς όσο και για ηθικούς λόγους αναγόμενους στην καλή μεταχείριση των ζώων, καθώς επίσης και για οικονομικούς λόγους.» ([21])

4. **Τα ζητούμενα της βιώσιμης παροχής πρωτεϊνών και της ενίσχυσης του ρόλου των ελαιούχων φυτών**

4.1. Σε μια Ευρώπη όπου η αυτονομία του εφοδιασμού αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ως στρατηγικός στόχος, αξίζει να γίνουν συγκρίσεις με την ενεργειακή πολιτική: η εξάρτηση από τις εισαγωγές θα πρέπει να μειωθεί όσο το δυνατόν περισσότερο και θα πρέπει να εστιάσουμε στη βιώσιμη κάλυψη των αναγκών με ιδίους πόρους.

4.2. Σε αντίθεση με τον τομέα της ενέργειας, όπου η έλλειψη σε ορυκτά καύσιμα μπορεί να αντισταθμιστεί από τις νέες τεχνολογίες (αιολική ενέργεια, ηλιακή ενέργεια, βιομάζα, υδρογόνο κ.λπ.), ο παγκόσμιος τομέας τροφίμων πρέπει να προσαρμόσει την παραγωγή και την κατανάλωση στο δυναμικό του πεπερασμένου φυσικού κεφαλαίου (κυρίως γη, αλλά και βιοποικιλότητα). Αυτό συνεπάγεται ιεράρχηση της χρήσης των γεωργικών προϊόντων. Ο εφοδιασμός των πληθυσμών με φυτικά, κυρίως, προϊόντα (σιτηρά, φρούτα, λαχανικά κ.λπ.) πρέπει να αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα. Ευτυχώς, δεν υπάρχει λόγος ανησυχίας ότι η ΕΕ δεν είναι σε θέση να ανταποκριθεί στις ανάγκες αυτές για τους πολίτες της. Ωστόσο, δεδομένης της αυξανόμενης ανησυχίας για την πείνα παγκοσμίως, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η πείνα παγκοσμίως δεν μπορεί να εξαλειφθεί με την παραγωγή κρέατος, αντιθέτως: οι ζωοτροφές (όπως και η βιομάζα για ενεργειακούς σκοπούς) ανταγωνίζονται τα τρόφιμα.

4.3. Αυτή η «διαμάχη για τη χρήση γης» επιδεινώνεται από το γεγονός ότι, σε όλες σχεδόν τις περιφέρειες της ΕΕ, υφίσταται ένας ενιότε σημαντικός ανταγωνισμός όσον αφορά τις γεωργικές εκτάσεις: σύμφωνα με υπολογισμούς της ΕΕ, η απώλεια γεωργικών εκτάσεων λόγω αστικοποίησης/δόμησης, κατασκευής υποδομών κ.λπ. θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της χρησιμοποιούμενης έκτασης κατά σχεδόν 1 εκατομμύρια εκτάρια έως το 2030.

4.4. Ωστόσο, η κατάσταση στην ΕΕ είναι πλεονεκτική σε σύγκριση με το παγκόσμιο επίπεδο: η βασιζόμενη στις αρχές του ευρωπαϊκού γεωργικού μοντέλου ([22]) γεωργία της ΕΕ είναι σαφώς σε θέση να παρέχει επαρκή φυτικά προϊόντα υψηλής ποιότητας για όλους τους πολίτες της, μπορεί δε επιπλέον να παρέχει μεγάλες ποσότητες ζωοτροφών, αλλά όχι για να καλύψει τις τρέχουσες ανάγκες. Δεδομένης της πιθανής απώλειας εφοδιασμού με σιτηρά από την Ουκρανία και τη Ρωσία σε περιοχές που πλήττονται από πείνα, πρέπει να τεθεί το ερώτημα κατά πόσον θα έπρεπε να χρησιμοποιούμε στην ΕΕ λιγότερα σιτηρά για ζωοτροφές (ή για καύσιμα), προκειμένου να συμβάλουμε στην εξάλειψη του επιδεινούμενου παγκόσμιου προβλήματος πείνας και να αυξήσουμε τον εφοδιασμό σε πρωτεΐνες.

4.5. Στο πλαίσιο μιας ευρωπαϊκής στρατηγικής για τις πρωτεΐνες, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι τα μηρυκαστικά (αλλά όχι μόνον αυτά) έχουν ένα χάρισμα που οι άνθρωποι δεν έχουν: μπορούν να χωνέψουν το χόρτο! Ακόμη και για τα μονογαστρικά ζώα (χοίροι και πουλερικά), οι χορτολιβαδικές εκτάσεις θα μπορούσαν να συμπληρώσουν κάποιο μέρος του σιτηρεσίου. Ως εκ τούτου, οι χορτολιβαδικές εκτάσεις θα πρέπει να αποτελέσουν βασικό δομικό στοιχείο για τον βιώσιμο εφοδιασμό με πρωτεΐνες, κάτι που επί του παρόντος ελάχιστα προβάλλεται στις πολιτικές συζητήσεις. Η απόφαση που έλαβε πέρυσι η ΕΕ για την εκ νέου έγκριση της χρήσης ζωικών αλεύρων και εντομοαλεύρων στις ζωοτροφές μπορεί επίσης να συμβάλει στη μείωση του ποσοστού των φυτικών πρωτεϊνών στη διατροφή των ζώων.

4.6. Πρόσφατες μελέτες από τα εξειδικευμένα όργανα της «Ένωσης για την προώθηση των ελαιούχων και πρωτεϊνούχων φυτών (UFOP)» σχετικά με το δυναμικό της κράμβης και των ψυχανθών στην καλλιέργεια και τη διατροφή καταδεικνύουν με βεβαιότητα ότι υπάρχει δυνατότητα ανάπτυξης πολύ περισσότερων καλλιεργειών κράμβης και ψυχανθών, με ταυτόχρονη σημαντική επέκταση της αμειψισποράς. Το ποσοστό των καλλιεργειών κράμβης και ψυχανθών θα μπορούσε να καλύψει περίπου το 10 % της αρόσιμης γης, κάτι που για την καλλιέργεια ψυχανθών παραδείγματος χάριν (ιδίως για μπιζέλια, φασόλια, σόγια και γλυκά λούπινα) αντιστοιχεί σε διπλάσιο και άνω επίπεδο σε σχέση με το σημερινό. Τυχόν αύξηση επομένως των ελαιούχων φυτών δεν αποκλείει τη βιώσιμη χρήση της γης· τουναντίον. Ωστόσο, αυτό μπορεί να γίνει μόνο σε βάρος άλλων τύπων καλλιέργειας.

4.7. Η εν λόγω μελέτη καταδεικνύει όμως επίσης ότι οι ανάγκες του σημερινού ζωικού κεφαλαίου δεν μπορούν να καλυφθούν με αυτάρκη τρόπο και ότι υπάρχει ανάγκη μείωσης του κεφαλαίου προκειμένου να προσεγγιστεί ο στόχος περί στρατηγικής αυτονομίας του εφοδιασμού.

([21]) Τελική έκθεση της ZKL.
([22]) Γνωμοδότηση πρωτοβουλίας της ΕΟΚΕ με θέμα «Η μεταρρύθμιση της ΚΓΠ το 2013» (ΕΕ C 354 της 28.12.2010, σ. 35).

4.8. Ως εκ τούτου, η ΕΟΚΕ φρονεί ότι είναι επείγουσα ανάγκη να εκπονήσει η ΕΕ μελέτη σχετικά με το πανευρωπαϊκό δυναμικό των πρωτεϊνούχων και ελαιούχων φυτών που θα μπορούσαν να καλλιεργηθούν εντός των συνόρων της ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η βιωσιμότητα της χρήσης της γης (αμειψισπορά, γονιμότητα του εδάφους, συμπεριλαμβανομένης της βιοποικιλότητας). Βάσει των πορισμάτων της εν λόγω μελέτης θα συναχθεί εν συνεχεία το εύρος της έκτασης που χρειάζεται για την υγιεινή και βασισμένη στις φυτικές πρωτεΐνες διατροφή για τους Ευρωπαίους πολίτες. Στη συνέχεια, θα είναι δυνατόν να συναχθεί τι απομένει για τη διατροφή των ζώων (ή για ενεργειακούς σκοπούς) και, ως εκ τούτου, τι χρειάζεται ακόμη να εισαχθεί για μια κτηνοτροφία, η οποία αναλογεί στα ευρωπαϊκά και παγκόσμια οικολογικά όρια της βιώσιμης και προσανατολισμένης στην καλή διαβίωση των ζώων κτηνοτροφίας. Μια ευρωπαϊκή στρατηγική για τις πρωτεΐνες πρέπει επίσης να δίνει απάντηση στο ερώτημα του πώς θα επηρεάσει τις υφιστάμενες εμπορικές συμφωνίες (όπως η Mercosur) και του τρόπου προστασίας των γεωργών της ΕΕ που παράγουν με βιώσιμο τρόπο από τις εισαγωγές προϊόντων μη βιώσιμης παραγωγής.

4.9. Η ΕΟΚΕ θεωρεί σημαντικό να τονιστεί ότι τα έλαια που προέρχονται από τις ελαιούχες καλλιέργειες, οι οποίες ανέρχονται στο 10 % της αρόσιμης γης της ΕΕ, θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ενεργειακή αυτάρκεια για τον εφοδιασμό των γεωργικών ελκυστήρων με καύσιμα, εφόσον χρησιμοποιηθούν απλώς για τον σκοπό αυτό. Η ΕΟΚΕ έχει ήδη επισημάνει σε προηγούμενες γνωμοδοτήσεις ([23]) ότι θεωρεί σκόπιμο να καταρτιστεί χωριστό πρόγραμμα για τη χρήση μη εστεροποιημένων (δηλαδή καθαρών) φυτικών ελαίων σε γεωργικά μηχανήματα ώστε να μην χρειάζεται ανάμειξη με ντίζελ. Ωστόσο, θα πρέπει επίσης να εξεταστεί η χρήση καυσίμων τύπου B100 (100 % εστεροποιημένου φυτικού ελαίου). Το έλαιο ([24]) που προκύπτει εν προκειμένω είναι μια εξαιρετική πρωτεϊνική ζωοτροφή (το ίδιο ισχύει π.χ. και για τα απόβλητα της παρασκευής αλκοόλης).

4.10. Ορισμένα κράτη μέλη προσπαθούν ήδη —για πολύ διαφορετικούς λόγους— να μειώσουν το ζωικό κεφάλαιο (π.χ. οι Κάτω Χώρες). Αυτό μπορεί να γίνει μέσω ρυθμίσεων ή να επιτευχθεί μέσω αγορακεντρικών μέσων. Εκτός από τα σαφή περιβαλλοντικά πρότυπα και τα πρότυπα καλής διαβίωσης των ζώων, η ΕΟΚΕ τάσσεται πρωτίστως υπέρ αγορακεντρικών λύσεων που δημιουργούν συνθήκες για τη δημιουργία νέων περιφερειακών αλυσίδων αξίας, οι οποίες είναι αυτοσυντηρούμενες και δεν εξαρτώνται μόνιμα από χρηματοδοτική στήριξη. Ταυτόχρονα πρέπει να διανοίγονται προοπτικές για όλες, στο μέτρο του δυνατού, τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις. Πρέπει δε, επίσης στο μέτρο του δυνατού, να παρέχεται σε όλους τους αγρότες της ΕΕ η δυνατότητα να παράγουν με βιώσιμο τρόπο και να επιτυγχάνουν ασφαλή διαβίωση. Αυτό απαιτεί προστασία από τον αθέμιτο ανταγωνισμό και τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, και για αυτό χρειάζεται να ενισχυθεί η θέση των αγροτών στην αγορά στο πλαίσιο της διαδικασίας μετασχηματισμού προς ένα παγκόσμιο βιώσιμο σύστημα τροφίμων.

4.11. Όλα τα ανωτέρω αποδεικνύουν για άλλη μια φορά ότι μια βιώσιμη στρατηγική της ΕΕ για τις φυτικές πρωτεΐνες και τα φυτικά έλαια πρέπει να λαμβάνει υπόψη ολόκληρο το γεωργικό και επισιτιστικό σύστημα, δεδομένου ότι μια μεμονωμένη στρατηγική καλλιέργειας ουδέν προσφέρει.

4.12. Οι μηχανισμοί της αγοράς πρέπει να σχεδιάζονται κατά τρόπο ώστε να αντικατοπτρίζουν το πραγματικό κοινωνικό, κοινωνιακό και περιβαλλοντικό κόστος. Οι αδυναμίες της αγοράς μπορούν να διορθωθούν με κρατικές παρεμβάσεις βασιζόμενες σε δεδομένα και σε επιστημονικά στοιχεία με στόχο τη βελτιστοποίηση της αντιστάθμισης μεταξύ κόστους και οφέλους για την κοινωνία και με συνεκτίμηση όλων των συμφερόντων.

Βρυξέλλες, 27 Οκτωβρίου 2022.

Η Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Christa SCHWENG

([23]) Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Χρήση ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές» (ΕΕ C 77 της 31.3.2009, σ. 43).
([24]) Από την έκθλιψη κράμβης προκύπτουν περίπου 1/3 έλαιο και 2/3 ελαιοπλακούντας.